

1234567

"תפוסים" – תפיסה היא פעולה חיצונית בלבד, שאינה יוצרת שום קשר ממשי בין התופס לנתפס, אלא מטילה על הנתפס הגבלה חיצונית בלבד. לשון זו היא כנגד לבוש המחשבה, שאין לה כל השפעה משמעותית, ואין זאת אלא שהיא 'תופסת' את האדם באותו רגע שבו הוא חושב.

וזהו פירוש דברי המדרש "הרי אתם קשורים, ענוכים, תפוסים": קבלת עול המצוות, המתבטאת באמירת "נעשה ונשמע", צריכה להיות ניכרת ומורגשת בכל שלושת לבושי הנפש – הן במעשה ("קשורים"), הן בדיבור ("ענוכים"), והן במחשבה ("תפוסים").

(תורת מנחם חכ"ג ע' 5 ואילך)

❖

מו

וַיִּשְׁכַּן כְּבוֹד ה' עַל הַר סִינַי וַיִּכְסְהוּ הָעֲנָן שֵׁשֶׁת יָמִים
וַיִּקְרָא אֶל מֹשֶׁה בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי מֵתוֹךְ הָעֲנָן. וּמָרָאָה כְּבוֹד
ה' כְּאֵשׁ אֲכָלֶת בְּרֹאשׁ הַהָר לְעֵינֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. וַיָּבֹא מֹשֶׁה
בְּתוֹךְ הָעֲנָן וַיַּעַל אֶל הָהָר (כד, טז-יח)

"בתוך הענן – ענן זה כמין עשן הוא, ועשה לו הקב"ה למשה שביל בתוכו" (רש"י)

דברי רש"י דורשים ביאור:

(א) מה כוונת רש"י בדבריו "ענן זה כמין עשן הוא" – והרי ענן ועשן הם שני דברים שונים לחלוטין זה מזה?

(ב) מדוע הוכרח רש"י לפרש "ועשה לו הקב"ה שביל בתוכו" – והרי אין קושי ללכת בתוך ענן גם ללא שביל מיוחד (וכפי שפירש רש"י קודם לכן, על הפסוק "ומשה ניגש אל הערפל"¹⁵⁶ – "לפנים משלוש מחיצות, חושך ענן וערפל", מבלי לציין שהיה צורך בשביל מיוחד לשם כך)?

ויש לומר, שהיסוד לפירוש רש"י הוא בשני קשיים במשמעות הכתובים כאן: (א) לשם מה צריך הכתוב לפרש "ויבוא משה בתוך הענן" – והרי ידוע לנו כבר שהענן כיסה את ההר, ואם-כן מובן מאליו שכשמשה עלה על ההר היה עליו לעבור דרך הענן? (ב) מדוע מופיע הפסוק "ומראה כבוד ה' כאש אוכלת בראש ההר" באמצע העניין – בין קריאתו של הקב"ה למשה ובין היענותו של משה לקריאה זו – ולא קודם לכן, בהמשך לתיאור כבוד ה' ששכן על הר סיני¹⁵⁷?

ולכן הוכרח רש"י לפרש, שה"ענן" שעליו מדובר בפסוק האחרון הוא סוג אחר של ענן, שונה מהענן שעליו דובר קודם לכן. וכדי להסביר את מהותו של "ענן" זה – מקדים לכך הכתוב "ומראה כבוד ה' כאש אוכלת בראש ההר", כלומר שה"ענן" היה תוצאה של האש, כדרכה של אש אוכלת שהיא מעלה עשן; ומכאן, ש"ענן זה כמין עשן הוא"¹⁵⁸.

אלא שלאחר שפירש רש"י ש"ענן זה כמין עשן הוא" – מתעוררת שאלה נוספת: הרי דרכו של עשן היא להשחיר וללכלך את כל העובר דרכו; הייתכן, איפוא, שמשה רבינו יצטרך לעבור דרך העשן, ולעלות אל הר סיני כדי לקבל את הלוחות כשהוא שחור ומפוייח, במראה שאינו הולם את כבוד המעמד?

ולכן פירש רש"י "עשה לו הקב"ה למשה שביל בתוכו": הקב"ה הכין עבור משה שביל פנוי ונקי מעשן, ודרכו עלה משה אל הר סיני.

(לקוטי שיחות חט"ז ע' 275 ואילך)

157. כמו שהקשה באלשיך.

158. וזוהי הסיבה שהכתוב מדייק לכתוב "אש אוכלת", ואינו מסתפק ב"אש" סתם – שכן עשן אינו נוצר מהאש עצמה, אלא דוקא כשהאש אוכלת ושורפת דבר-מה. יחד עם זאת, רש"י מדייק לכתוב שהענן היה "כמין עשן", ולא עשן ממש – שכן גם "מראה כבוד ה'" היה רק "כאש אוכלת", ולא אש אוכלת ממש, שהרי מדובר במדבר שאין בו חומרי בעירה טבעיים עבור האש (ולכן גם הכתוב מתייחס לכך כ"ענן" בלבד, שכן לא היה זה עשן ממש).

מה

וּמְרָאָה כְּבוֹד ה' פֶּאֶשׁ אֹכְלֹת בְּרֹאשׁ הָהָר (כד, יז)

גם בפרשת יתרו¹⁵⁹ מתוארת שכינתו של הקב"ה על הר סיני בדמות אש – "והר סיני עשן כולו, מפני אשר ירד עליו ה' באש"; אך שם נזכרה רק "אש" סתם, ואילו בפרשתנו נאמר שהיתה זו "אש אוכלת".

ויש לבאר את הסיבה לכך – על-פי פנימיות העניינים:

טבעה של אש הוא, שככל שחומר הבערה הוא דק ועדין יותר – כך הוא בוער ומתכלה ביתר קלות, וככל שהוא גס יותר – כך הוא מתקשה לבעור; ואילו חומר גס ביותר – כמו אבן דוממת – אינו בוער כלל.

והוא הדין כשמדובר ב"אש" רוחנית: כדי שהאש האלוקית תוכל להבעיר, להעלות ולרומם את הדבר הגשמי – צריכה להיות בו קודם רמה מסויימת של זיכוך ועידון; ואילו כשמדובר בדבר גשמי גס ובלתי-מזוכך – אין האש האלוקית יכולה להשפיע עליו ולרומם אותו.

ובענייננו:

בשעת מעמד הר סיני (המתואר בפסוק שבפרשת יתרו) עדיין היה העולם גס ובלתי-מזוכך, ולא היה בכוחה של האש האלוקית להבעיר אותו; ולכן מתוארת השכינה ששרתה על הר סיני כ"אש" בלבד, ולא כ"אש אוכלת".

בפרשתנו, לעומת זאת, מדובר לאחד מתן-תורה, לאחר שהעולם הספיק לעבור מידה מסויימת של זיכוך; ולכן נאמר כאן "ומראה כבוד ה' כאש אוכלת", שכן בשעה זו היה כבר העולם מזוכך במידה שאיפשרה לאש האלוקית להבעיר אותו, להשפיע עליו ולרומם אותו.

(לקוטי שיחות חט"ז ע' 281)

